

De voetganger centraal in Voetendaal

Emile Oostenbrink
(*CROW Ede*)

Ineke Spapé
(*NHTV Breda*)

Samenvatting

Elke verplaatsing begint en eindigt te voet, zelfs die van een verstokte automobilist. Maar de 'modaliteit lopen' zit nog niet echt in de genen van politici en professionals. Maar wel in die van de gemeente Voetendaal dat al een flink aantal jaren een integraal sectoroverstijgend voetgangersbeleid voert. Wordt met ons enthousiast over de behaalde winst op vele vlakken zoals bereikbaarheid, lokale economie, volksgezondheid, kwaliteit leefomgeving, milieu.

Trefwoorden

Voetgangersbeleid, integraal, klimaat, lokale economie, quality of life.

1. Voetganger uit de vergetelheid

In veel gemeenten in Nederland is de voetganger een vergeten factor in het verkeersbeleid. Niet dat men desgevraagd lopen niet belangrijk vindt, maar het is iets vanzelfsprekends, daar hoef je geen beleid op te voeren. Dus staan in alle plannen wel serieuze paragrafen over auto, OV en fiets maar zelden over de voetganger.

Zo niet in de gemeente Voetendaal. Eigenlijk gewoon een gemeente zoals uw gemeente, dus let op: u kan wat van ze leren! In Voetendaal is de lokale politiek zich ervan bewust dat meer verplaatsingen te voet kunnen bijdragen aan het realiseren van doelstellingen op meerdere beleidsterreinen: vergroening van de mobiliteit, kansrijkere lokale economie, welzijn van haar inwoners, gezonde recreatie en een tot beweging aanzettend ouderenbeleid. Voetendaal weet dat investeren in de voetganger veel meer oplevert dan het kost. En dus besteedt de gemeente altijd aandacht aan de voetganger in alle relevante beleids- en uitvoeringsplannen. Daarmee is het aandeel verplaatsingen te voet verhoogd van een gemiddelde 18% naar een hoge 24%. En dat is goed voor burger, bedrijven en bestuur, zo leert de volgende paragraaf.

2. Welke voordelen zien ze in Voetendaal?

De gemeente Voetendaal ziet dat vanwege verschillende sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen (denk aan vergrijzing en de trend om meer te bewegen) het belang van goed voetgangersbeleid zal toenemen. De gemeente ziet dat meer ruimte voor lopen eigenlijk alleen maar voordelen biedt. De Voetendaalse politici en ambtenaren verbazen zich er eigenlijk zelf over dat ze die voordelen net als veel andere gemeenten zo lang over het hoofd hebben gezien.

Meer lopen draagt bij aan een betere volksgezondheid

Lopen is bewegen en regelmatig bewegen is gezond, zowel voor mensen zelf, als voor de maatschappij. Voetendaal stimuleert verplaatsingen te voet en zorgt voor (kwalitatief goede) voetgangersvoorzieningen omdat daarmee meer bewegen als vanzelf in het dagelijkse leefpatroon wordt geïntegreerd. Dat is nodig want:

- Door de vergrijzing zal de behoefte aan kwalitatief goede voetgangersvoorzieningen toenemen aangezien ouderen relatief veel lopen.
- Mensen bewegen in het algemeen steeds minder, het is dus effectief om bewegen te integreren in het dagelijks leven.
- Steeds meer mensen hebben te maken met klachten omtrent depressiviteit. En gebleken is dat regelmatig lopen de klachten doet verminderen.
- Kinderen gaan op steeds latere leeftijd zelfstandig naar school en maken dus ook op latere leeftijd kennis met het verkeerssysteem. Lopen is goed voor de ontwikkeling van kinderen: als kinderen lopen, is dat goed voor hun motorische, sociale en fysieke ontwikkeling. Als kinderen zich pas op latere leeftijd vrij en zelfstandig door het verkeer leren bewegen, lopen ze een achterstand op.

Meer lopen heeft dus een positief effect op de volksgezondheid en draagt daarmee ook bij aan het beperken van de stijgende kosten in de gezondheidszorg en minder werkuitval.

Meer lopen draagt bij aan een leefbare stad of dorp

Voetgangers op straat dragen bij aan een sterke en sociale leefomgeving. Want:

- Voetgangers zijn de thermometer van de openbare ruimte: meer voetgangers op straat betekent meer sociale veiligheid, meer 'ogen' op straat. En voetgangers brengen leven op straat.
- Lopen neemt weinig ruimte in beslag en veroorzaakt geen geluidshinder en geen stank.
- Voetgangers veroorzaken geen verkeersonveiligheid.
- Lopen betekent maatschappelijke deelname. Lopen sluit (haast) niemand uit: ook de meeste mensen met fysieke beperkingen (ouderen, kinderen, mensen met een functiebeperking) kunnen lopen en doen dat ook. Voorwaarde is dat de voetgangersvoorzieningen voor een zo breed mogelijke groep mensen toegankelijk zijn.
- Vanuit culturele achtergronden fietsen *allochtonen* minder maar zijn zij juist wel gewend om te lopen. Als ze meer lopen integreren ze meer met de rest van de bevolking.
- Lopen is bewegen en regelmatig bewegen maakt creatief en productief.

Meer ruimte voor voetgangers draagt bij aan een gezonde lokale economie

Meer verplaatsingen te voet in plaats van per auto dragen bij aan de lokale economie, zowel als het gaat om utilitaire als om recreatieve verplaatsingen:

- Als er meer gelopen wordt, zijn er minder files en is de bereikbaarheid voor alle modaliteiten beter.
- Lopen is de meest ruimtebesparende en kostenefficiënte vervoerwijze. Voetgangers kennen geen vetergang of boogstralen. Parkeerruimte is niet nodig. Een dure verkeerscentrale of zware fundering ook niet. Lopen is daarom veel goedkoper dan andere vervoerwijzen. Dit is gunstig voor de maatschappij als geheel maar ook voor het eigen overheidsbudget.
- Goede voetgangersvoorzieningen dragen bij aan een hogere kwaliteit van de openbare ruimte. Het is een van de factoren die zorgt voor het aantrekken van meer bezoekers in (binnen)steden en voor een goed vestigingsklimaat. Gebleken is dat mensen langer in een gebied blijven als dit voetgangersvriendelijk is ingericht en per saldo niet minder besteden ten opzichte van automobilisten.
- Recreatief lopen is voor de toeristische branche van groot belang. Permanente wandelroutes zorgen ervoor dat zowel de eigen inwoners als toeristen vaker door de gemeente lopen. Evenementen zoals meerdaagse wandeltochten of hardloopwedstrijden genereren media-aandacht en zijn een perfect visitekaartje voor een stad.

Meer lopen draagt bij aan een beter milieu

Lopen is goed voor het milieu. Het levert geen uitstoot op, is CO₂-OK en veroorzaakt minder geluidsoverlast. Net als veel andere overheden heeft Voetendaal klimaatdoelstellingen geformuleerd zoals het verminderen van de CO₂-emissies. Meer gebruik van schone 'vervoerwijzen' zoals lopen, draagt hieraan bij.

3. Hoe doen ze dat toch in Voetendaal?

Het geheim van Voetendaal is de expliciete keuze voor een integraal sectoroverstijgend voetgangersbeleid. Het Nederlandse beleid voor de voetganger kenmerkt zich door het reactieve karakter. Men komt in actie bij het constateren van concrete knelpunten: er zijn klachten of protesten van bewoners of er zijn (dodelijke) slachtoffers gevallen. Oplossingen zijn doorgaans ad-hoc, technisch en lokaal van karakter. Er ligt geen visie aan ten grondslag en er worden geen structurele maatregelen genomen.

Integraal voetgangersbeleid begint met het onderkennen van een probleem en het formuleren van een visie op de betekenis en rol van meer lopen in de gemeente. Dit mondt uit in een bestuurlijke opdracht aan alle gemeentelijke afdelingen om bij het uitwerken van alle beleidsplannen en uitvoeringsplannen een hoofdstuk of paragraaf op te nemen waarin wordt aangegeven hoe een optimale positie van de voetganger geborgd is. In Voetendaal heeft dat tot het volgende geresulteerd:

- Verkeersplan: maatregelen om het aandeel lopen in de modal split te verhogen (o.a. kwaliteit looproutes, veilige en vlotte oversteekpunten).
- Ruimtelijke visie 2030: maatregelen om de ruimtelijke condities te versterken waardoor verplaatsingen te voet aantrekkelijker worden (o.a. compacte stad, gericht netwerk van looproutes, geen verdere schaalvergroting en nabijheid van dagelijkse voorzieningen als supermarkten en scholen, voorkomen barrières).
- Gezondheidsplan: stimuleren lopen in het dagelijkse leefpatroon van de gehele bevolking en van ouderen en kinderen in het bijzonder.
- Klimaatprogramma: stimuleren vergroten aandeel verplaatsingen te voet als bijdrage aan bereiken klimaatdoelen.
- Binnenstadsplan: aantrekkelijker loop- en verblijfsklimaat (o.a. betere inrichting openbare ruimte, kwalitatief goede looproutes vanuit omliggende wijken, parkeervoorzieningen en station).
- Beleidsplan lokale economie: versterken toeristische sector (o.a. door aanbieden aantrekkelijke wandelroutes in en rond de bebouwde kom).
- Stedenbouwkundige ontwerpplannen: altijd als uitgangspunt gerichte looproutes en een toegankelijke, veilige en aantrekkelijk inrichting van de openbare ruimte.
- Beheerplannen: borgen dat kwaliteit van onderhoud van de openbare ruimte en voetgangersvoorzieningen op een van te voren vastgelegd kwaliteitsniveau blijft.
- Weg- en bouwwerkzaamheden: borgen dat voetgangers tijdens werk in uitvoering veilig en zonder hinder hun weg kunnen blijven vervolgen.
- Evenementenbeleid: altijd aandacht voor veilige en aantrekkelijke looproutes tijdens evenementen.
- Gladheidbestrijding: schoonmaken van looproutes is vast onderdeel van het gladheidbestrijdingsprogramma met prioriteit voor routes naar dagelijkse voorzieningen als winkels en scholen.

Bent u na het lezen van bovenstaande zeer gemotiveerd om het voorbeeld van Voetendaal te gaan volgen maar vraagt u zich af hoe dat in uw gemeente aan te pakken? Om u te helpen brengt CROW binnenkort een publicatie uit die de kennis aanreikt om een beleidsvisie te kunnen maken en de positie van voetgangers te verankeren in beleidsplannen, uitvoeringsplannen en bij beheer en onderhoud. Daarmee neemt binnenkort ook in uw gemeente de voetganger een serieuze plaats in het beleid en komt de voetganger voorgoed uit de vergetelheid.....

Meer weten?

Kom naar de parallelsessie tijdens het Nationaal Verkeerskunde Congres of neem contact op met:

CROW: Emile Oostenbrink, oostenbrink@crow.nl

NHTV: Ineke Spapé, spape.c@nhtv.nl